

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Een-op-een hulp werkt het best: ontwikkelingsgeld moet anders worden besteed

Chelpi-den Hamer, M.

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Onze Wereld

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Chelpi-den Hamer, M. (2009). Een-op-een hulp werkt het best: ontwikkelingsgeld moet anders worden besteed. *Onze Wereld*, 52(9), 52-53.

<http://www.onzewereld.nl/index.php?page=3&articleId=751>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Artikelen

door Magali Chelphi-den Hamer

Essay: Een-op-een hulp werkt het best

De scepsis over de effectiviteit van ontwikkelingshulp neemt de laatste jaren toe. Maar het kán ook anders, betoogt onderzoeker Magali Chelphi-den Hamer in dit essay. Het wordt tijd dat we lokale initiatieven respecteren, en veel meer waarde hechten aan individuele hulp.

Nederland behoort tot de meest gulle donorlanden ter wereld en draagt jaarlijks meer dan 5 miljard euro bij aan de ontwikkeling van arme landen. Het heeft zo'n lange geschiedenis van goede donorpraktijken dat het OESO Ontwikkelingscomité ons land onlangs complimenteerde, omdat we hadden toegezegd het hoge niveau van ontwikkelingshulp te handhaven. Maar de scepsis die hier heerst over hoe efficiënt het geld wordt besteed, neemt de afgelopen jaren steeds meer toe, gezien de weinige vooruitgang. Bovendien vinden critici sinds de economische crisis steeds meer weerklank onder de bevolking. Moet Nederland daarom het roer omgooien en het nationaal inkomen voortaan niet meer verspillen aan zaken die niet een twee drie zijn op te lossen? De kop in het zand steken is ook geen oplossing. Ik zal uitleggen waarom ik vind dat ontwikkelingsgeld verkeerd wordt uitgegeven en stel een aantal slimme maatregelen voor.

Niet effectief?

Is ontwikkelingshulp niet effectief? Deze discussie is al vijftig jaar aan de gang en dus niet bepaald nieuw. Het is waar dat ontwikkelingshulp weinig of geen invloed heeft op de snelheid waarmee een land zich ontwikkelt. En dit blijkt over het algemeen moeilijk te verkroppen voor mensen die in de ontwikkelingshulp werken: zowel voor de donors als voor de ontwikkelingswerkers, die vaak teveel nadruk leggen op het belang van externe interventie. Het is ook waar dat ontwikkelingshulp negatieve effecten kan hebben. Hulp leidt tot afhankelijkheid, verergert corruptie, drijft de buitenlandse schulden op en blijkt buitengewoon effectief in het laten verdringen van lokale waarden door westerse normen. Cru gezegd heeft ontwikkelingshulp erg weinig positieve invloed op arme mensen. Hoe valt dit uit te leggen?

In de discussie over ontwikkelingshulp is veel aandacht voor 'kwaliteit', '(sociale) rechtvaardigheid' en 'empowerment', waarbij men ervan uitgaat dat deze concepten beïnvloed kunnen worden door interventies die van buitenaf in gang worden gezet. Maar ik zal me van deze concepten distantiëren aangezien deze al plaatselijk bepaald zijn en veel genuanceerder benaderd moeten worden dan tegenwoordig gebeurt. We verspillen een aanzienlijke hoeveelheid tijd en geld aan deze ideeën. Ook geloof ik oprecht dat we veel schade aanrichten met de manier waarop wij te snel een vastomlijnde agenda proberen op te leggen. Want: elke context verdient zijn eigen tempo!

Als de tijd rijp is

Laten we ook de geschiedenis niet vergeten. Tussen 1924 en 1956 was het in Nederland voor getrouwde vrouwen bij wet verboden om buitenshuis te werken. Pasgetrouwde vrouwen werden stelselmatig ontslagen. Dit stond in scherp contrast met India, waar vrouwen al in 1924 als advocaat mochten werken. Probeer je eens voor te stellen dat een delegatie in sari geklede geëmancipeerde vrouwen eind jaren twintig Nederland bezoekt en zich mengt in binnenlandse aangelegenheden, in een poging empowerment van Nederlandse meisjes te bewerkstelligen. Mij lukt het niet, al is het een verfrissende gedachte! We moeten dringend afstand nemen van de wijdverbreide opvatting dat 'geen interventie' synoniem is voor 'geen verandering'. Niet interveniëren hoeft positieve veranderingen niet per se in de weg te staan, maar onderschrijft juist de opvatting dat dingen veranderen wanneer de tijd daar is, en wanneer de mensen die met die veranderingen moeten leven, zich ervan bewust worden dat ze wel zullen moeten. Het wordt tijd dat we leren lokale initiatieven te respecteren, ook al worden ze pas laat genomen of zijn ze slechts beperkt van aard.

Als je dit verkondigt, zul je negen van de tien keer worden tegengesproken door iemand die net terug is uit Sub-Sahara Afrika of zuidelijk Azië. Die persoon komt dan met tal van anekdotes waaruit het onvermogen van de armen aldaar moet blijken en die dus de noodzaak van externe hulp antonen. Het klopt, arme mensen kunnen in de omgang wat vreemd lijken. Jouw eigen levensstijl, achtergrond, ervaringen en toekomstverwachtingen liggen mijlenver van de hunne verwijderd. Toch zitten ze niet op jouw foi te wachten om te kunnen overleven en verdienen ze heel wat meer respect. Hoe zou je het zelf eigenlijk aanpakken? Welke kinderen zou jij naar school laten gaan als het je aan middelen ontbrak om ze allemaal te sturen? Hoe zou jij je leven weer oppakken na een overstroming of een oorlog waarbij je alles bent kwijtgeraakt, zonder overheidssteun of een fatsoenlijke verzekering? De onzekerheid waar armen mee kampen is een treurige waarheid die wellicht tot keuzes leidt die wij niet kunnen bevatten. Het is moeilijk een oordeel te vellen als wij hun leven niet kennen en het zou best kunnen dat we verbaasd zouden staan van onze eigen keuzes als de rollen waren omgedraaid.

Geldverspilling

Een tweede bodemloze put bij het besteden van ontwikkelingsgeld is de overdreven nadruk die gelegd wordt op financiële verantwoording en de traceerbaarheid van ontwikkelingsgeld. Het waarborgen van een maximum aan controle over en een minimale verspilling van ontwikkelingsgeld staat tegenwoordig bovenaan de westerse agenda. Helaas heeft dit wel geleid tot kwaliteitsverlies in de uitvoering, en het gebeurt niet zelden dat je projecten tegenkomt die financieel perfect zijn verantwoord, maar die

tot teuing tastbare resultaten leiden. Ik zal dit illustreren aan de hand van mijn eigen ervaring. Ik heb vroeger op een zeer afgelegen plek in de Republiek Congo gewerkt, op de grens met de Centraal-Afrikaanse Republiek en de Democratische Republiek Congo (DRC). Het gebied bestond voornamelijk uit bos en werd bewoond door pygmeeën, vluchtelingen uit de DRC en een paar lokale Congolezen. Ik kwam in mei 2002 aan, na een urenlange boottocht met een pirogue over de rivier de Ubangui en zou er dertien maanden blijven. Ik nam een project over dat de vluchtelingen en hun gastheren van schoon water moest voorzien. In het eerste donorrapport dat ik doornam werd trots gemeld dat er 24 waterputten waren geslagen en 15.000 mensen toegang hadden tot schoon water. Nadat ik in mei en juni verschillende putlocaties had bezocht, bleek dat alle waterputten droog stonden. Het was midden in het droge seizoen en het waterniveau stond op zijn laagst. We moesten helemaal opnieuw beginnen en veel dieper graven om het grondwaterniveau te bereiken. Eind juni van hetzelfde jaar schreef ik mijn eerste rapport voor dezelfde donor:

PUTTEN GESLAGEN: 0.

AANTAL MENSEN VAN SCHOON WATER VOORZIEN: 0.

Dat was zes weken nadat ik het project had overgenomen en vijftien maanden na aanvang ervan. Alles bij elkaar opgeteld had het project ruim 40.000 euro opgeslokt zonder iets noemenswaardigs te hebben opgeleverd. Helaas werd mij niet naar deze discrepantie gevraagd, noch werd terugbetaling van het verspilde donorgeld geeïst. Ironisch genoeg werd er later in het jaar een accountantscontrole uitgevoerd en kregen wij complimenten, omdat we bij onze uitgaven de financiële richtlijnen van de donor zo nauwkeurig hadden gevolgd. Het fiasco van de waterputten werd vreemd genoeg vergeten. Uit deze anekdote blijkt dat het overinstitutionaliseren van ontwikkelingshulp (door toevoeging van administratieve lagen en ingewikkelde financiële procedures) niet per se leidt tot een betere besteding van geld. Integendeel. Het is dringend noodzakelijk om verder te kijken dan financiële verantwoording alleen, een streven dat in de afgelopen jaren helaas het belangrijkste doel is geworden, met als gevolg dat een goede projectuitvoering erbij inschiet.

Individuele hulp

Maar hoe kan het dan wel? Ik geef het volgende ter overweging mee. Op individueel niveau wordt het belang van rechtstreekse een-op-een-steun nog altijd onderschat - dergelijke steun verdient meer aandacht. Hoe belangrijk deze is, laten immigranten met hun geldoverboekingen aan familie in hun thuisland zien. De doorsnee burger maakt echter te weinig gebruik van deze mogelijkheid. Veel van ons hebben banden met ontwikkelingslanden, in elk geval bij tijd en wijle, en hulp zou simpelweg kunnen bestaan uit iemand die je daar hebt leren kennen rechtstreeks te sponsoren, zo mogelijk voor langere tijd. Een andere manier om greep op de zaak te houden, is op de hoogte blijven. Als je elke maand tien euro aan een goed doel overmaakt, vraag dan om feedback en laat je niet afschepen met retoriek. Het is niet voldoende te weten dat je tientje een kind van onderwijs kan voorzien. Welk kind? In welk gebied? Waarom dat kind? Wat voor een onderwijs? Hoe lang duurt het? Is het ingebed in het lokale onderwijs? Hoe zien de onderwijskwalificaties eruit? Doordat ngo's zoveel petten op hebben, voeren zij steeds vaker programma's uit die niet tot hun oorspronkelijke expertisegebied behoren, maar waarvoor zij wel geld weten los te krijgen. Pas dan op. Mijn ervaring is dat kleine, zeer specifieke projecten veel meer resultaat opleveren.

Cynisme

Vijf jaar lang heb ik voor verschillende ngo's projecten in Afrika geleid en ik ben daarom niet geheel vrij van cynisme. Ik heb te veel ondeskundig personeel, kwetsbare projecten en Oost-Indisch dove managers meegemaakt om niet geraakt te zijn door het magere resultaat dat is geboekt. Ik ben nog het meest aangedaan door het feit dat sommige projecten ondanks hun slechte kwaliteit toch opnieuw gefinancierd worden (omdat het budget van de donor voor 31 december verdeeld moet zijn, of omdat de ngo een zekere geloofwaardigheid heeft, of als expert op een bepaald vlak wordt gezien). Ik pleit er vurig voor dat ngo's kleinschalig blijven en niet duizenden, of tienduizenden mensen tegelijk proberen te helpen. Gezien het feit dat externe interventies op de lange termijn meestal betrekkelijk weinig effect hebben (enkele uitzonderingen daargelaten), vind ik het zelf allang mooi als ze op de lange termijn het leven van een enkeling veranderen. Ik pleit ervoor dat donors aan rechtstreekse sponsoring doen en dat zij het aantal tussenpersonen in het ontwikkelingshulptraject inperken. Andere interessante opties zijn bijvoorbeeld het aan elkaar koppelen van ondernemers die belang hebben bij het slagen van het project, minder donaties van goederen en diensten, meer gelddonaties, en veel en veel meer vertrouwen in arme mensen zelf. Het is hard nodig dat we de politieke correctheid achter ons laten, evenals de holle retoriek van de barmhartige Samaritaan.

Vertaling David Raats

Magali Chelpi-den Hamer (1977) is als research fellow verbonden aan het Amsterdam Institute for Metropolitan and International Development Studies van de Universiteit van Amsterdam. Haar huidige onderzoek richt zich op de sociologie van bewapende groepen in Ivoorkust.